

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในกรณีที่มีการกระทำความผิดในทางอาญาเกิดขึ้น รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งในการดำเนินการเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น รัฐจำต้องแสวงหาหรือค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานทั้งปวง พยานหลักฐานจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในคดี¹ โดยเฉพาะในคดีทั้งหมดที่ขึ้นสู่ศาลจำเป็นต้องมีพยานบุคคลมาสืบข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่งเพื่อค้นหาความจริงให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม ด้วยเหตุนี้เองจึงได้เกิดหลักที่นำมาใช้กันเป็นสากลว่า บุคคลทุกคนมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือในการหาคำยุติธรรมของประเทศโดยการเป็นพยานให้แก่รัฐ² และจากหลักนี้เองกฎหมายไทยจึงวางหน้าที่ของพลเมืองไว้โดยกำหนดให้มาเบิกความตามความสัตย์จริงต่อศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 108 ซึ่งได้บัญญัติให้พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบจำต้องไป ณ สถานที่และตามวันเวลาที่กำหนดไว้ และหากผู้ใดได้รับหมายเรียกพยานแล้วไม่ยอมมาศาลก็ย่อมมีความผิดฐานชกขึ้นหมายศาลที่ให้มาเบิกความ ต้องถูกลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170

จากข้อความดังกล่าว ทำให้บุคคลมีบทบาทอย่างมากในเรื่องพยาน เพราะพยานบุคคลเกี่ยวข้องอยู่ทุกกรณีในการพิจารณา การอ้างวัตถุหรือเอกสารก็ต้องให้บุคคลเบิกความประกอบวัตถุหรือเอกสาร อย่างน้อยที่สุดก็ต้องเบิกความถึงที่มาแห่งเอกสาร

¹ จิตติ เจริญฉายา, "พยานหลักฐานในคดีอาญา (1)," หน้าที่ 10 ใน เอกสารการสอนพิเศษวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 (กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528), หน้า 133.

² ประมวล สุวรรณศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (ธนบุรี : โรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์, 2512), หน้า 192.

หรือวัตถุพยานเหล่านั้น หากพยานบุคคลเบิกความถึงเอกสารหรือวัตถุพินิจพลาคจากหลัก
เกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับการรับฟังพยานแล้ว ก็อาจทำให้พยานวัตถุหรือพยานเอกสาร
รับฟังไม่ได้ไปด้วย

ในประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็มีหลักทั่วไปตามกฎหมายจารีตประเพณีว่า
"รัฐมีสิทธิที่จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานจากบุคคลทุกคน" (the public has a right
to every man's evidence) แต่สหรัฐอเมริกาก็ยังคำนึงถึงคุณค่าในทางสังคมบาง
ประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดให้มีเอกสิทธิ์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคล
ต่าง ๆ ที่ควรค่ารักษาไว้โดยถือว่ามีความสำคัญมากกว่าการที่จะต้องสูญเสียพยานหลักฐาน
ในคดีไป

เอกสิทธิ์หนึ่งที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นนโยบายในการสนับสนุนก็คือ เอกสิทธิ์
ในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยได้กำหนดให้พยานที่เป็นคู่สมรสของผู้ -
ต้องหา หรือจำเลยมีเอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้การ หรือเบิกความปรักปรำผู้ต้องหาหรือจำเลย
(The Adverse Testimony Privilege) เอกสิทธิ์ที่จะไม่เปิดเผยการติดต่อข่าว
สารที่เป็นความลับของคู่สมรส (The Confidential Marital Communications
Privilege) และเอกสิทธิ์ที่จะไม่ถูกเรียกมาเป็นพยานฝ่ายตรงข้ามกับคู่สมรส (Privilege
not to be called as a witness against spouse) ซึ่งเอกสิทธิ์ของพยาน
ที่เป็นคู่สมรสของผู้ต้องหา หรือจำเลยนี้ (Marital Privilege) เป็นเอกสิทธิ์ที่สืบ
เนื่องกันมาตามกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) โดยอยู่บนพื้นฐานของการ
ป้องกันมิให้เกิดความบาดหมางและแตกแยกขึ้นในครอบครัว³ ทั้งนี้ศาลสูงสหรัฐได้ลง
ความเห็นไว้ว่า ครอบครัวนั้นจักเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมแห่งแรกของมนุษย์ การให้
เอกสิทธิ์แก่พยานดังกล่าวนี้เป็นความยุติธรรมที่มีเหตุผล เพราะหากพยานที่เป็นคู่สมรส

³ Comment, "Developments in the Law : Privileged
Communications," Harvard Law Review Vol.98 (May 1985), p. 1568.

ของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้การเป็นผลร้ายแล้วก็เป็นสิ่งแน่นอนว่าความสัมพันธ์ระหว่างเขา ทั้งสองนั้นต้องพังทลายลง⁴ ซึ่งก็มีหลักฐานบ่งชี้ว่าเริ่มมีมาในประเทศอังกฤษ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1580⁵ แล้ว

จนกระทั่งปี ค.ศ. 1983 ศาลต่าง ๆ ได้เริ่มพิจารณาขยายเอกสิทธิ์ให้แก่ พยานที่เป็นสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว เช่น ศาลในมลรัฐ Nevada ได้ยอมรับเอกสิทธิ์ ของพยานที่เป็นบิดามารดาหรือบุตรของผู้ต้องหาหรือจำเลย (Parent - Child Privilege) ที่จะไม่ให้การหรือเปิดเผยความปรักปรำ และเปิดเผยการคิดต่อข่าวสารที่ เป็นความลับของอีกฝ่ายหนึ่ง⁶ โดยศาลได้แสดงถึงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันระหว่าง เอกสิทธิ์ของพยานที่เป็นคู่สมรส และเอกสิทธิ์ของพยานที่เป็นบิดามารดากับบุตรของผู้ต้องหา หรือจำเลยว่าเป็นการปกป้องความซื่อสัตย์ต่อกัน และเพื่อความปรองดองกันในสถาบัน ครอบครั เพราะหากไม่ให้เอกสิทธิ์แก่พยานเช่นนี้ ก็อาจเป็นช่องทางให้เกิดการให้การ หรือเปิดเผยเท็จได้ รวมทั้งเป็นการป้องกันมิให้ถูกบังคับในการให้การอันเป็นที่น่ารังเกียจ ในสังคม (repugnant to society) อีกด้วย ซึ่งในคดี *Griswold v. Connecticut** ศาลสูงสุดสหรัฐได้มองการณ์ไปอย่างยาวไกลแต่มีนัยสำคัญเน้นในการปกป้อง คุณค่าของความเป็นส่วนบุคลิกในขอบเขตของการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ถึงแม้ว่าค่าของ ส่วนบุคลิกบางอย่างอาจจะถูกละทิ้งไปเพื่อผลประโยชน์ของรัฐ แต่สิ่งที่ต้องสูญเสียไปจาก ครอบครั โดยการถูกบังคับให้การ หรือเปิดเผยความปรักปรำ หรือเปิดเผยการคิดต่อข่าวสาร ที่เป็นความลับนั้นมีคุณค่ามากกว่าประโยชน์ของรัฐ แม้ว่าเรื่องสิทธิส่วนตัว (Right of

⁴ *Trammel v. United States*, 445 U.S. 40 (1980)

⁵ *Bent v. Allot*, 21 Eng. Rep. 50 (1580)

⁶ *In Re Grand Jury Proceeding Witness : Agosto*, 553 F. Supp. 1298 (D.Nev.1983)

* คดีนี้ศาลไคว้นิจฉัยขยายกว้างออกไปถึงการคัดค้านการบุกรุกของรัฐในสถาบัน ครอบครั และให้การคุ้มครองสิทธิที่เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวพอสมควร

Privacy) นี้ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาจะมีได้กล่าวไว้โดยตรงก็ตาม แต่ศาลก็ยอมรับว่าสิทธิเช่นนี้มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ และถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งสิทธิส่วนตัวนี้ได้ขยายไปครอบคลุมถึงเรื่องการสมรส และความสัมพันธ์ในครอบครัว⁷ (กติ Roe v. Wade) กับทั้งศาลสูงสหรัฐยังยอมรับว่า "อาณาเขตส่วนตัวของชีวิตครอบครัวนั้น รัฐไม่อาจล่วงล้ำเข้าไปได้" (private realm of family life whice the state cannot enter)⁸

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางท่านได้ให้ข้อสังเกตว่า หากให้มีเอกสิทธิ์แก่พยานเช่นนี้ ก็เท่ากับเป็นการขัดขวางต่อการค้นหาความจริงในคดี อันส่งผลให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการลงโทษไปได้ แต่อีกทัศนะหนึ่งก็ค้านว่า หากมิให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันกับผู้ต้องหาหรือจำเลย ผลของการถูกบังคับให้ให้การ หรือเบิกความ* หรือเปิดเผยการติดต่อข่าวสารที่เป็นความลับนั้น อาจก่อให้เกิดการหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยก และในกรณีที่มีบุตรด้วยกันนั้นย่อมนำมาสู่สภาพบ้านแตกและสภาพแตกแยกทางค่านิยมใจ⁹ อันอาจนำไปสู่ปัญหาสังคมได้ เช่น การเกิดอาชญากรรม

⁷ ทวงจิตต์ กำประเสริฐ, กฎหมายแองโกลอเมริกันเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : ฝ่ายตำราและอุปกรณ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528), หน้า 94.

⁸ Comment, "Developments in the Law : Privileged Communications," p. 1584.

* ใช้คำว่า "ให้การ" ในชั้นสอบสวน และ "เบิกความ" ในชั้นพิจารณาของศาล เพื่อให้เห็นส่วนแตกต่างระหว่างสองคำนี้ และเพื่อให้การใช้ถ้อยคำในกฎหมายเป็นระเบียบเดียวกันตลอด

⁹ สง่า ลีนะสมิต, อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยาพิศดาร (ตอน 1) อาชญาวิทยา (พระนคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2513), หน้า 99.

ฉะนั้น ในการกำหนดเอกสิทธิ์ของพยานเช่นว่านี้จึงมีส่วนในการควบคุมการเกิดอาชญากรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา นั่นก็คือ เป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิด¹⁰ จึงเห็นได้ว่า หากต้องสูญเสียคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเช่นนี้ไป ผลประโยชน์ของรัฐที่ได้มานั้นก็จะไม่คุ้มกับที่รัฐต้องเสียไป¹¹

ฉะนั้น ในการค้นหาความจริงในคดีอาญา จึงมีได้หมายความว่า จะค้นหาความจริงกันได้ทุกวิถีทาง ทั้งนี้เพราะ ในการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมนั้น มีคุณค่าอยู่ 2 ประการที่หล่อหลอมกันอยู่ คือ "ค่าของการอยู่ร่วมกัน" และ "ค่าของส่วนบุคคล" ดังนั้น ในการค้นหาความจริงในคดีอาญา จึงกระทำโดยทำลายคุณค่าทั้ง 2 ประการนี้มิได้¹²

สำหรับประเทศไทย สถาบันที่สมาชิกทุกคนมีความผูกพันกลมเกลียวและปรองดองกันมากที่สุด ก็คือ สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นความผูกพันระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน และญาติพี่น้อง เป็นต้น ในอดีตสมัยกรุงศรีอยุธยารัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ราว พ.ศ. 1894 มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยานเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้น โดยกำหนดให้บุคคล 33 ประเภท เป็นอุทริพยาน คือ ห้ามมิให้ศาลรับฟังเป็นพยาน และผู้ที่เป็นญาติของจำเลยนั้นก็เป็นบุคคล

¹⁰ อัมมพ ชูบำรุง, "การควบคุมอาชญากรรมในสังคม," หน้าที่ 1 ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529), หน้า 8.

¹¹ John C. Klotter and Carl L. Meier, Criminal Evidence For Police (The W.H. Anderson Company, 1971), p. 130.

¹² กนิต ฌ นกร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2528), หน้า 51.

ประเภทหนึ่งในจำนวนนั้นที่ศาลไม่รับฟังเป็นพยาน เพราะมีความลำเอียง¹³ อันเนื่องมาจากความรักใคร่ที่เกิดจากความเป็นญาติพี่น้อง¹⁴ แต่หลังจากนั้นต่อมา ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437) ซึ่งกำหนดให้ใครก็ตามที่มีสติรู้จักผิดชอบ และเข้าใจความก็อาจเป็นพยานได้ ด้วยเหตุนี้บทบัญญัติเรื่อง อุตริพยาน 33 ประเภทจึงเป็นอันลบล้างไป จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันนี้ บทบัญญัติทางพยานของพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 ดังกล่าว ยังคงถูกนำมาใช้เป็นหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาญาของไทยอยู่ โดยมีข้อยกเว้นให้แก่บุคคลบางประเภทที่ไม่ต้องมาเป็นพยาน เพราะอาจเกิดความไม่เหมาะสมบางประการ เช่น พระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา จึงได้กำหนดให้มีเอกสิทธิ์ของพยานที่ไม่ต้องไปศาล ไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตัว และไม่ต้องเบิกความ

อย่างไรก็ตาม กฎหมายไทยมิได้ให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่อย่างใดเลย ทั้งที่สถาบันครอบครัวและเครือญาติในสังคมไทยจะมีความผูกพันและแน่นแฟ้นมากกว่าชาวอเมริกันด้วยซ้ำไป นอกจากนั้นแล้วก็ยังมีความพิพากษาฎีกา* ที่แสดงให้เห็นถึงคำให้การหรือคำเบิกความของพยานที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน โดยสามารถรับฟังเป็นพยานลงโทษจำเลยในชั้นศาลได้อีกด้วย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า รัฐมิได้คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาของการกระทำเช่นนี้ว่าจะมีผลเสียหายมากน้อยแค่ไหนและเพียงใดต่อครอบครัวของผู้ต้องหา จำเลยและสังคมประเทศชาติ รวมทั้งกระบวนการพิจารณาคดีอาญา

¹³ ยิงศักดิ์ กฤษณจินดา, กฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 10-11.

¹⁴ แอล กูปลาค, กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2478), หน้า 12.

* คำพิพากษาฎีกาที่ 583/2491 , ที่ 992/2527 , ที่ 2422/2531 และที่ 2957/2532

จึงทำให้เกิดปัญหาน่าคิดว่า สมควรที่ประเทศไทยเราควรจะนำเอาเอกสิทธิ์ของพยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือ จำเลย ในคดีอาญามาใช้หรือไม่ หากนำมาใช้ควรจะมีหลักเกณฑ์และรูปแบบอย่างไร และจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของประเทศไทยในประการใดบ้าง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ยังมีได้มีการคิดทบทวน ศึกษา หรือ แสวงหา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเช่นเดียวกับต่างประเทศที่ได้มีการยอมรับโดยไต่บัญญัติกฎหมายไว้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า หากได้มีการศึกษาถึงเรื่องนี้อย่างละเอียดแล้ว ก็จักเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายลักษณะพยานของไทยต่อไป

1.2 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ จะศึกษาถึงการให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือ จำเลยเฉพาะในคดีอาญาเป็นหลัก ซึ่งเกิดจากการที่พยานได้รับหมายเรียกให้มาเป็นพยานฝ่ายตรงกันข้ามกับผู้ต้องหา หรือ จำเลยซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน และศึกษาถึงการให้เอกสิทธิ์แก่พยานทั้งในชั้นสอบสวน และในชั้นศาลด้วย ทั้งนี้ โดยจะศึกษาถึงหลักเกณฑ์การให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือ จำเลยตามแนวของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลักใหญ่ และศึกษาถึงหลักเกณฑ์นี้ของประเทศอังกฤษประกอบ

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา มีดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ขอบเขตอำนาจรัฐในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐาน และ ศึกษาถึงค่าของความเป็นส่วนตัวของการอยู่ร่วมกันในชีวิตครอบครัวที่ใช้อ้างต่อผู้รัฐในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐาน

2. เพื่อทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือจำเลย

3. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์แนวทางของการให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือ จำเลย ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ

4. เพื่อศึกษารูปแบบ และขอบเขตที่เหมาะสมในการให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือ จำเลยให้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และมีความเหมาะสมในการนำมาใช้

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยแบบเอกสาร โดยอาศัยข้อมูลจากหนังสือ วารสาร บทความ สิ่งตีพิมพ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากห้องสมุดต่าง ๆ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สรุปและเสนอแนะหลักการ แนวความคิด และแนวทางที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในทางปฏิบัติต่อไป โดยมีข้อสมมติฐานว่า การให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือ จำเลยนั้น เป็นการให้เอกสิทธิ์ที่ดีมีเหตุผล สมควรนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายลักษณะพยานของไทยต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือ จำเลย

2. ทำให้ทราบถึงแนวความคิดของอำนาจรัฐในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐาน และแนวความคิดของความเป็นส่วนตัวของการอยู่ร่วมกันในชีวิตครอบครัว

3. ทำให้ได้แนวทางให้มีการให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือ จำเลยมาใช้ในประเทศไทย

4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนิสิต นักศึกษา และผู้สนใจศึกษากฎหมายลักษณะ

พยาน